Rezultatul: o constituție valahă

Despre Constituția de la 1866, „Monitorul Oficial” consemnează că a fost votată la 29 iunie „în unanimitate”, referindu-se prin acest termen numai la numărul celor prezenți: 91 de deputați[123]. Lipseau nu mai puțin de 53 de deputați dintr-un total de 144 aleși validați în acel moment. Cine au fost cei care au boicotat? Nu se păstrează o statistică oficială nominală, dar Mihail Kogălniceanu susținea, un an mai târziu, fără a fi contrazis, că legea fundamentală a fost votată de numai șapte moldoveni[124] (și 84 de valahi) în urma respingerii transferării Curții de Casație la Iași.

Cât de apropiată de adevăr e aserțiunea că la 1866 a fost votată, de fapt, o „constituție valahă”? Afirmația lui Kogălniceanu, care nu a fost prezent la dezbaterile Constituției, este dublată de o observație a lui Nicolae Ionescu.

---

[119] *Ibidem*, p. 656.

[120] MOf, nr. 150, 10/22 iulie 1866, p. 676.

[121] George D. Nicolescu, *Parlamentul român 1860-1901. Biografii și portrete*, București, 1903, I. V. Socecu, p. 21.

[122] MOf, nr. 145, 5/17 iulie 1866, p. 651.

[123] *Ibidem*, p. 655. E curios cât de puțin este comentat acest aspect. Chiar autori care au fost în afara domeniului istoriografic îl trec sub tăcere. Mihai T. Oroveanu, *op. cit*., p. 262-265.

[124] MOf, nr. 32, 10/22 februarie 1867, p. 224.

Atunci când, pe 4 iulie 1866, după demisia celor zece deputați moldoveni, s-a trecut la dezbaterea legii electorale, erau prezenți în sală numai 81 de deputați. C. Boerescu propunea un vot rapid, articol cu articol, însă N. Ionescu acuza „precipitarea” și insista pentru o discuție generală asupra legii, conform regulamentului. Se supunea la vot închiderea discuției și trecerea la dezbaterea articolelor, dar Ionescu protesta din toate puterile, întrucât „zece deputați din Moldova s-au dus; nu au mai rămas decât șapte. Noi nu putem lua asupra noastră răspunderea unui vot cu precipitare!” O voce din sală obiecta într-o logică unionist-centralistă: „Nu mai sunt deputați moldoveni și munteni”, la care Ionescu replica: „O parte însemnată din România nu e reprezentată aci și o lege ca aceasta nu voi să se voteze cu precipitare”. Insistențele aveau efect și majoritatea munteană ceda, trecându-se la discuția generală[125]. Așadar, fără dubiu, Legea electorală de la 1866 a fost votată de numai șapte moldoveni. Dar era posibil ca același număr să fi fost și la votul final pe Constituție, cum susținea Kogălniceanu?

Alegerile din perioada 9-17 aprilie 1866 fuseseră organizate pe baza legii electorale din 1864, conform căreia Adunarea era formată din 160 de locuri[126]; 75 din Moldova (incluzând și 12 locuri din județele din sudul Basarabiei) și 85 din Valahia[127]. Ocuparea efectivă a tuturor locurilor nu a fost însă posibilă, întrucât unii candidați au fost aleși în mai multe circumscripții (Nicolae Ionescu, Christian Tell, Gheorghe Mârzescu) unde trebuiau organizate noi alegeri. Unii dintre aleși nu au mai făcut cerere de validare a mandatului, alții nu au fost validați de plenul Adunării elective, cum a fost cazul lui M. Kogălniceanu. Numărul maxim al mandatelor validate a fost de 144, în timpul dezbaterilor Constituției.

Faptul că prezența moldovenilor era considerată un principiu de legitimitate a Adunării constituante, conform hotărârilor Convenției de la Paris, o observăm din modul în care președintele Manolache Costache Epureanu făcea prezența la 1 mai 1866, cu prilejul proiectului de răspuns la mesajul Locotenenței Domnești, cuprinzând proclamarea lui Carol I ca domnitor: „Adunarea era completă, atât întrunită din ambele Adunări surori Moldova și Valahia, precum și separate”. Din Moldova (incluzând și județele din sudul Basarabiei) erau prezenți 39 deputați din cei 58 validați până atunci, deci peste majoritatea de 30, iar din Valahia erau 77 de deputați prezenți[128] din 85. Așadar, un total de 116 deputați.

Pe parcursul dezbaterilor Constituției, prezența înregistrată la ședințe a fost constant dezamăgitoare, având în vedere importanța și mizele momentului. Numărul total al deputaților socotiți validați, cu drept de vot, a variat într-un

[125] Alexandru Pencovici, *Desbaterile Adunărei Constituantei din anul 1866 asupra Constituției și Legei electorale*, București, Tipografia Statului, 1883, p. 320-321.

[126] Vezi tabela din MOf, nr. 63, 19/31 martie 1866, p. 281.

[127] Statistica realizată pe baza datelor din MOf, nr. 95, 1/14 mai 1866, p. 420-422 și nr. 96, 3/15 mai 1866, p. 423-424.

[128] MOf, nr. 98, 5/17 mai 1866, p. 433.

mod inexplicabil, ceea ce ne spune că modul în care se făcea prezența era o problemă. Dezbaterile Constituției au început pe 16 iunie cu o Adunare alcătuită din 121 de deputați (numai 78 prezenți!), pe 17 iunie erau înregistrați 139 de deputați (106 prezenți), 18 iunie – 144 de deputați (108 prezenți), în 21 iunie – 142 de deputați (34 absenți), în 22 iunie – 143 de deputați (38 absenți), în 23 iunie – 143 de deputați (34 absenți), după care numărul lor se stabilizează la 144[129]. Ședința din 26 iunie începuse cu 99 de deputați[130], cea din 27 iunie cu 104 deputați[131], cea din 28 iunie (când Mârzescu propusese amendamentul transferului Curții de Casație) cu 102 deputați[132], iar în 29 iunie erau prezenți 103 deputați[133]!

Absenteismul reprezentanților Moldovei a fost o problemă adusă în discuția Adunării ca un aspect care slăbea legitimitatea actului fundamental. Deși dezbaterea propriu-zisă a proiectului de Constituție avea să înceapă abia în 16 iunie, N. Blaremberg observa numărul imens de vacantări de mandate și cereri de concediu din Moldova, 30-40 de absenți pe ședință, existând riscul ca votul să fie dat fără concursul moldovenilor. O nouă dare de seamă de la 17 mai realizată de președintele Adunării, Manolache Costache Epureanu, indica 19 mandate vacante în Moldova și numai 7 în Valahia[134].

Ce trebuie să reținem? Deputații din sudul Milcovului aveau o prezență exemplară la ședințele Adunării. Știm că 77 de deputați valahi erau prezenți la 1 mai, la 17 mai erau vacante 7 mandate din 85 cuvenite Valahiei, iar după alegerile parțiale din 24-26 mai, 29-30 mai, 4 iunie[135], aceste locuri au fost ocupate. Mai mult, în decursul alegerilor generale și parțiale, valahii au candidat pentru mandate cuvenite Moldovei. O parte a circumscripțiilor din sudul Basarabiei au fost câștigate de aceștia – Alexandru Plagino era ales la Ismail, Aristide Pascal la Bolgrad, iar Constantin Boerescu la Cahul. În plus, Ștefan Golescu era ales la Tecuci, Constantin Haralambie la Bacău și Ion Bălăceanu la Roman. Așadar, 91 de deputați erau valahi, toți având mandatele validate în momentul votării Constituției. La începutul ședinței furtunoase din 29 iunie, la apelul nominal erau prezenți 103 deputați. Dintre cei 41 de absenți, doar 10 erau valahi[136], prin urmare avem o prezență certă la începutul ședinței de 81 de valahi, cu trei mai puțin decât cei 84 estimați de Kogălniceanu. Dezbaterile au durat întreaga zi, încheindu-se în jurul orei 19.00, răstimp în care au fost mari fluctuații atât de prezență efectivă, cât și de participare la vot, dacă luăm în

[129] Pentru o mai rapidă evaluare, vezi Alexandru Pencovici, *op. cit.*

[130] MOf, nr. 141, 29 iunie/11 iulie 1866, p. 633.

[131] MOf, nr. 142, 1/13 iulie 1866, p. 640.

[132] MOf, nr. 143, 2/14 iulie 1866, p. 643.

[133] MOf, nr. 144, 3/15 iulie 1866, p. 649.

[134] MOf, nr. 107, 18/30 mai 1866, p. 477.

[135] MOf, nr. 98, 5/17 mai 1866, p. 431; nr. 118, 2/14 iunie, p. 522; nr. 119, 3/15 iunie, p. 530, nr. 123, 8/20 iunie, p. 547-548. A fost cazul în București, Câmpulung, Mihăileni, Huși, Târgu Ocna, Nicorești, Bolgrad, Cahul, Dorohoi, Gorj, Tutova, Vlașca.

[136] MOf, nr. 144, 3/15 iulie 1866, p. 649.

considerare fie și numai boicotul moldovenilor. Cu o foarte mică diferență, de numai trei deputați, pe care nu-i regăsim scriptic, dar îi putem pune pe seama schimbărilor obișnuite de prezență, rezultă că aserțiunea lui Mihai Kogălniceanu, confirmată ulterior și de Nicolae Ionescu, se susține aritmetic și exprimă neîndoielnic un boicot politic regionalist, aspect trecut sub tăcere de istoriografie.